

ISSN 2181-6883

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

4-son (2019-yil, sentabr)

Jurnal 2001-yildan chiqa boshlagan

Buxoro – 2019

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

2019, № 4

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi OAK Rayosatining 2016-yil 29-dekabrda qarori bilan **pedagogika va psixologiya** fanlari bo'yicha dissertatsiya ishlari natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar chop etilishi lozim bo'lgan zaruriy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Jurnal 2001-yilda tashkil etilgan.
Jurnal 1 yilda 6 marta chiqadi.

Jurnal O'zbekiston matbuot va axborot agentligi Buxoro viloyat matbuot va axborot boshqarmasi tomonidan 2016-yil 22-fevral № 05-072-sonli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.

Muassis: Buxoro davlat universiteti

Tahririyat manzili: O'zbekiston Respublikasi, Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko'chasi, 11-uy
Elektron manzil: ped_mahorat@umail.uz

TAHRIR HAY'ATI:

Bosh muharrir: Adizov Baxtiyor Rahmonovich – pedagogika fanlari doktori, professor

Bosh muharrir o'rinbosari: Navro'z-zoda Baxtiyor Negmatovich – iqtisod fanlari doktori, professor

Mas'ul kotib: Hamroyev Alijon Ro'ziqulovich – pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

Xamidov Obidjon Xafizovich, iqtisod fanlari doktori

Begimqulov Uzoqboq Shoyimqulovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Mahmudov Mels Hasanovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Ibragimov Xolboy Ibragimovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Choriyev Abdushukur Choriyevich, pedagogika fanlari doktori, professor

Yanakiyeva Yelka Kirilova, pedagogika fanlari doktori, professor (N. Rilski nomidagi Janubiy-G'arbiy Universitet, Bolgariya)

Qahhorov Siddiq Qahhorovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Barotov Sharif Ramazonovich, psixologiya fanlari doktori, professor

Jabborov Azim Meyliqulovich, psixologiya fanlari doktori, professor

Sunnatova Ra'no Izzatovna, psixologiya fanlari doktori, professor

Kozlov Vladimir Vasilyevich, psixologiya fanlari doktori, professor (Yaroslavl davlat universiteti, Rossiya)

Morogin Vladimir Grigoryevich, psixologiya fanlari doktori, professor (Xakassiya davlat universiteti, Rossiya)

Belobrikina Olga Alfonsasovna, psixologiya fanlari nomzodi, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti, Rossiya)

Chudakova Vera Petrovna, psixologiya fanlari nomzodi (Ukraina pedagogika fanlari milliy akademiyasi, Ukraina)

Chuprova Leonid Fedorovich, psixologiya fanlari nomzodi, RAE professori (Abakan, Rossiya)

Kozubsov Igor Nikolayevich, pedagogika fanlari nomzodi, RAE professori (Kiyev, Ukraina)

Sidorova Lyudmila Pavlovna, falsafa fanlari nomzodi, dotsent ("Oliy iqtisodiyot maktabi" milliy tadqiqot universiteti (Rossiya))

Tadjixodjayev Zokirxo'ja Abdusattorovich, texnika fanlari doktori, professor

Amonov Muxtor Raxmatovich, texnika fanlari doktori, professor

O'rayeva Darmonoy Saidjonovna, filologiya fanlari doktori, professor

Axmedova Shoiri Ne'matovna, filologiya fanlari doktori, professor

Durdiyev Durdimurod Qalandarovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor

Hayitov Shodmon Axmadovich, tarix fanlari doktori, professor

To'rayev Halim Hojiyevich, tarix fanlari doktori, professor

Mirzayev Shavkat Mustaqimovich, texnika fanlari doktori, professor

Mahmudov Nosir Mahmudovich, iqtisod fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Muhammadjon To'ychiyevich, iqtisod fanlari doktori, professor

Bo'riyev Sulaymon Bo'riyevich, biologiya fanlari doktori, professor

Olimov Shirinboy Sharopovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Qahhorov Otabek Siddiqovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ МАСТЕРСТВО

Научно-теоретический и методический журнал

№ 4, 2019

Журнал включен в список обязательных выпусков ВАК при Кабинете Министров Республики Узбекистан на основании Решении ВАК от 29 декабря 2016 года для получения учёной степени по **педагогике** и **психологии**.

Журнал основан в 2001г.

Журнал выходит 6 раз в год

Журнал зарегистрирован Бухарским управлением агентства по печати и массовой коммуникации Узбекистана.

Свидетельство о регистрации средства массовой информации № 05-072 от 22 февраля 2016 г.

Учредитель: Бухарский государственный университет

Адрес редакции: Узбекистан, г. Бухара, ул. Мухаммад Икбол, 11.

e-mail: ped_mahorat@umail.uz

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Главный редактор: Адизов Бахтиёр Рахманович – доктор педагогических наук, профессор

Заместитель главного редактора: Навруз-заде Бахтиёр Нигматович – доктор экономических наук, профессор

Ответственный редактор: Хамраев Алижон Рузикулович – кандидат педагогических наук, доцент

Хамидов Обиджон Хафизович, доктор экономических наук

Бегимкулов Узакбай Шаимкулович, доктор педагогических наук, профессор

Махмудов Мэлс Хасанович, доктор педагогических наук, профессор

Ибрагимов Холбой Ибрагимович, доктор педагогических наук, профессор

Чориев Абдушукур Чориевич, доктор педагогических наук, профессор

Янакиева Елка Кирилова, доктор педагогических наук, профессор (Болгария)

Каххаров Сиддик Каххарович, доктор педагогических наук, профессор

Баратов Шариф Рамазанович, доктор психологических наук, профессор

Джаббаров Азим Мейликулович, доктор психологических наук, профессор

Суннатова Рано Иззатовна, доктор психологических наук, профессор

Козлов Владимир Васильевич, доктор психологических наук, профессор (Ярославль, Россия)

Морогин Владимир Григорьевич, доктор психологических наук, профессор (Абакан, Россия)

Белобрыкина Ольга Альфонсовна, кандидат психологических наук, профессор (Новосибирск, Россия)

Чудакова Вера Петровна, PhD (Психология) (Киев, Украина)

Чупров Леонид Федорович, кандидат психологических наук, профессор РАЕ (Абакан, Россия)

Козубцов Игорь Николаевич, кандидат технических наук, профессор РАЕ (Киев, Украина)

Сидорова Людмила Павловна, кандидат философских наук, доцент (Нижний Новгород, Россия)

Таджиходжаев Закирходжа Абдусаттарович, доктор технических наук, профессор

Аманов Мухтор Рахматович, доктор технических наук, профессор

Ураева Дармоний Саиджановна, доктор филологических наук, профессор

Ахмедова Шоира Негматовна, доктор филологических наук, профессор

Дурдыев Дурдымурад Каландарович, доктор физико-математических наук, профессор

Хаитов Шадман Ахмадович, доктор исторических наук, профессор

Тураев Халим Хаджиевич, доктор исторических наук, профессор

Мирзаев Шавкат Мустакимович, доктор физико-математических наук, профессор

Махмудов Насыр Махмудович, доктор экономических наук, профессор

Бутабоев Мухаммаджон Туйчиевич, доктор экономических наук, профессор

Буриев Сулаймон Буриевич, доктор биологических наук, профессор

Олимов Ширинбай Шарапович, доктор педагогических наук, профессор

Каххаров Отабек Сиддикович, доктор философии по экономическим наукам (PhD), доцент

PEDAGOGICAL SKILLS

The scientific-theoretical and methodical journal

4, 2019

The journal is submitted to the list of the scientific journals applied to the scientific dissertations for **Pedagogic** and **Psychology** in accordance with the Decree of the Presidium of the Ministry of Legal office of Uzbekistan Republic on Regulation and Supervision of HAC (The Higher Attestation Commission) on December 29, 2016.

The journal was founded in 2001.

The journal is published 6 times a year

The journal is registered by Bukhara management agency for press and mass media in Uzbekistan.

The certificate of registration of mass media № 05-072 of 22 February 2016

Founder: Bukhara State University

Publish house: Uzbekistan, Bukhara, Muhammad Ikbol Str., 11.

e-mail: ped_mahorat@umail.uz

EDITORIAL BOARD:

Chief Editor: Ph.D. of Pedagogy, Prof. Bakhtiyor R. Adizov. **Deputy Editor:** Ph.D. of Economics, Prof. Bakhtiyor N. Navruz-zade. **Editor:** Ph.D., Asst. Prof. Alijon R. Khamraev

Doctor of Economics Sciences Obidjan X. Xamidov
Ph.D. of Pedagogical Sciences, Prof. Uzakbai Sh. Begimkulov
Ph.D. of Pedagogical Sciences, Prof. Mels Kh. Mahmudov
Ph.D. of Pedagogical Sciences, Prof. Holby I. Ibrahimov
Ph.D. of Pedagogical Sciences, Prof. Abdurashid Ch. Choriev
Ph.D. of Pedagogical Sciences, Prof. Yelka K. Yanakiyeva (Bulgaria)
Ph.D. of Pedagogical Sciences, Prof. Siddik K. Kahhorov
Ph.D. of Psychology, Prof. Sharif R. Baratov
Ph.D. of Psychology, Prof. Azim M. Jabbarov
Ph.D. of Psychology, Prof. Rano I. Sunnatova
Ph.D. of Psychology, Prof. Vladimir V. Kozlov (Yaroslavl, Russia)
Ph.D. of Psychology, Prof. Vladimir G. Morogin (Abakan, Russia)
Ph.D. of Psychology Sciences, Prof. Olga A. Belobrikina (Novosibirsk, Russia)
Ph.D. of Psychology, Vera P. Chudakova (Kiev, Ukraine)
Ph.D. of Psychology, As.prof. Leonid F. Chuprov (Abakan, Russia)
Ph.D. of Technical sciences, As.prof. Igor N. Kozubsov (Kiev, Ukraine)
Ph.D. of Philosophical science, As. prof. Lyudmila P. Sidorova (Russia)
Ph.D. of Technical sciences, Prof. Shavkat M. Mirzaev
Ph.D. of Technical sciences, Prof. Mukhtor R. Amanov
Ph.D. of Technical sciences, Prof. Zakirkhodja A. Tadjikhodjaev
Ph.D. of Philology, Prof. Darmon S. Uraeva
Ph.D. of Philology, Prof. Shoira N. Akhmedova,
Ph.D. of Physical and Mathematical Sciences, Prof. Durdimurod K. Durdiev
Ph.D. of Historical Sciences, Prof. Shadman A. Khaitov
Ph.D. of Historical Sciences, Prof. Halim H. Turaev
Ph.D. of Economics, Prof. Nasir M. Mahmudov
Ph.D. of Economics, Prof. Mukhammadjon T. Butaboev
Ph.D. of Biological Science, Prof. Sulaymon B. Buriev
Ph.D. of Pedagogical Science, Prof. Shirinboy Sh. Olimov
Ph.D. doctor of philosophy in economics Otabek S. Kahhorov

МУНДАРИЖА

МЕХМОНЛАРИМИЗ	7
Рашод НОСИРОВ, Шерматулла ЮСУПОВ. Демократик таракқиётнинг инсон манфаатлари устуворлигига асосланиши.....	7

PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA..... 11

Зухра ИСМАИЛОВА, Дурдона Мустафоева. Малака ошириш курсларида дарсларни инновацион таълим технологиялари асосида ташкил этиш	11
Narziqul SHODIYEV, Farangiz SAIDMURODOVA. Boshlang'ich ona tilil ta'limida alisher navoiy ma'naviy merosini o'rganish jarayonida o'quvchilarda milliy g'ururni shakllantirish.....	18
Баходир МАЪМУРОВ. Педагогик технологияларга акмеологик ёндашув тизимида ўқув машғулотларини лойиҳалаш	20
Маралжон КАДИРОВА. Талабаларда иқтисодий кўникмаларни ривожлантириш педагогик муаммо сифатида	23
Мухайё АРТИКОВА, Зулайхо ҚОДИРОВА. Маънавий бегоналашувнинг олдини олишда шахс фаоллигини оширишнинг баъзи жиҳатлари	26
Наргиза ДИЛОВА. Ҳамкорликка асосланган таълим жараёнида ўқувчиларнинг ўзаро ижодий ўқув фаолиятини шакллантириш.....	29
Масуда ЗАЙНИТДИНОВА. Ўқувчиларда математик билимларни ўзлаштириш мотивациясини шакллантиришда инновацион технологиялардан фойдаланиш самарадорлиги.....	33
Ҳилола ТЎХСАЕВА. Олий ҳарбий таълим муассасида график фанларни ўқитиш жараёнида касбга йўналтирилган таълим технологиясини қўллаш	35
Нилуфар СУЛЕЙМАНОВА. Чет тили ўқитувчисининг педагогик маҳоратини оширишнинг асослари	40
Nilufar XALIKOVA. O'quvchilarda imloviy savodxonlik qo'nikmalarini shakllantirishda kompyuterli tekshirish usullari	43
Олег ПРОНИН. Эффект струпа: взгляд со стороны теории категоризации.....	46
Хуршида АКРАМОВА. Олий таълим муассасалари раҳбар ва педагог кадрларининг компетентлигини такомиллаштиришнинг назарий асослари	50
Ruqiya ASHURBAYEVA. Shaxs kamolotida integratsiyaviy yondashuvning ahamiyati.....	53
Мирзо Улуғбек ҒАФУРОВ. Таълим мақсадини таъминлашнинг методик асослари.....	55
Гулбахор РАҲИМОВА. Ахборот воситаларининг ўқувчилар фаолият мотивациясига таъсири	58
Жаҳонгир ОРТИКБОВ. Как сформировать учебную мотивацию?.....	61
Фулом БОҚИЕВ. Узвийлик – дарс самарадорлигининг муҳим таркибий қисми сифатида.....	63
Юлдуз ХАЙТОВА. Таълим оловчиларда ижодий коммуникатив қобилиятларни шакллантиришнинг тарихий асослари.....	68
Феруза ХАМАЛОВА. Фаол таълим усуллари ва ўқитувчини инновацион фаолиятга тайёрлаш	72
Гулбахор АХМЕДОВА. Бошланғич синф ўқувчиларида Ватанга эътиқодни шакллантиришнинг мазмуни ва моҳияти	76
Дилафруз СОБИРОВА. Тибиёт ходимлари социал - психологик компетентлигини эмпирик ўрганиш натижалари.....	80
Асрор САМИЕВ. Ўқувчилар маънавий-ахлоқий тарбиясида ал-ҳаким ат-термизийнинг ижодий фаолиятдан фойдаланиш	83
Наргиза БАҲРИЕВА. Таълим сифатини оширишга таъсир кўрсатувчи психологик омиллар.....	88
Аҳмаджон ЖУМАНОВ. Бўлажак биология ўқитувчиларига кимёни интегратив асосида ўқитишнинг илмий-назарий асослари.....	91
Усмон СУЛТАНОВ. Узоқ масофаларга югурувчиларда функционал тайёргарлик даражасини шакллантириш динамикаси.....	94
Гўзал ШАРИПОВА. Бўлажак технологик таълим ўқитувчиларининг дизайнерлик креатив ижодкорлигини шакллантириш	97
Меҳрибон ЖУМАЕВА. Педагогик фаолият ва унинг мазмуни	99

МАКТАБГАЧА ВА БОШЛАНҒИЧ ТАЪЛИМ

Бибиҳол КАРИМОВА. Меҳрибонлик уйларининг 1 - синф тарбияланувчилари машғулотларида ҳадислардан фойдаланиш самарадорлиги.....	103
Гулом САЙФУЛЛАЕВ, Луиза АЛИМОВА. Формирование экологических знаний у учащихся второго класса на уроках окружающей нас природы	106

АНИҚ ВА ТАБИИЙ ФАНЛАРНИ ЎҚИТИШ..... 110

Башорат НИЯЗХОНОВА, Бахтиёр ҚОБИЛОВ. Физика тарихини ўрганишда талабалар мустақил ишини замонавий ташкил этиш хусусиятлари	110
--	-----

ўқув машғулотининг ҳар қандай босқичи лойиҳаланишига акмеологик жиҳатдан ёндашилганда куйидагиларга эришилади:

- таълим босқичининг умумий мақсадидан келиб чиқиб, машғулотнинг ойдинлаштирилган мақсади белгиланади;
- ойдинлаштирилган мақсадга эришиш учун ўқитиш шакллари, усуллари, воситалари олдиндан танлаб олинади;
- мақсадга эришилганлик таъхисланиб ўзлаштириш натижалари асосланади.

Бунда ўқув жараёни лойиҳалашнинг ўзига хос томони шундаки, таълим натижаси репродуктив равишда ўзлаштирилган билим, кўникма ва малакалар билан чегараланиб қолмасдан, ўқув жараёнига ижодий, тадқиқотчилик нуқтаи-назари ёндашиш ҳам йўлга қўйилади.

Шундай қилиб, таълим жараёнига педагогик технологияларни акмеологик ёндашув асосида татбиқ қилиш, яъни таълим мақсадларини ойдинлаштириш, мақсадга эришиш учун ўқитиш шакллари, усуллари, воситаларини танлаш ва мақсадга кўра таълим натижаларини қафолатлаш, бунинг учун таълим жараёнида ўқувчилар фаолиятини мувофиқлаштириш, фаол ва ижодий ўқув ишларни йўлга қўйиш, ўқув жараёнини лойиҳалаштириш педагогик технологияга акмеологик ёндашувнинг ўзига хос хусусиятидир.

Адабиётлар:

1. Дергач А.А., Зазыкин В.Г. Акмеология: Учебное пособие. Питер, 2003.-256 с.
2. Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном процессе. Анализ зарубежного опыта.-М.: “Знание”, 1989
3. Кузьмина Н В., Рван Л. А. Профессионализм педагогической деятельности. - Рыбинск, 1993. 258 с
4. Очилов М. Янги педагогик технологиялар.-Қарши, “Насаф”, 2000. -80б
5. Педагогика.(В.В.Белоусова ва Решетень И.Н. таҳрири остида).-Т.”Ўқитувчи”, 1990. -296 б
6. Розиков О, Огаев С. ва бошқ. Таълим технологияси.-Т.:”Ўқитувчи”, 1999. -108 б
7. Ўзбекистон миллий энциклопедияси. 5-жилд. –Т.: “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” давлат илмий нашриёти. 2003.-704 б
8. Маъмуров Б. Б. Бўлажак ўқитувчиларда акмеологик ёндашув асосида таълим жараёни лойиҳалаш кўникмаларини ривожлантириш тизими. Пед.фанл.док.(DSc) илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация автореферати. Т. 2018 й

Маралжон КАДИРОВА

Бухоро давлат университети
сервис соҳаси иқтисодий
кафедраси ўқитувчиси

ТАЛАБАЛАРДА ИҚТИСОДИЙ КўНИКМАЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ПЕДАГОГИК МУАММО СИФАТИДА

Мақолада мамлакатимизда олиб борилаётган бозор ислохотларининг жамиятга жадал татбиқ этилиши, унинг асл моҳиятини англаш ва рўёбга чиқариш ҳам аҳолида иқтисодий маданиятнинг шаклланганлиги ва иқтисодий билимларнинг қанчалик ўзлаштирилганлиги хусусида фикр юритилади

Калит сўзлар: ўқитувчи, ўқувчи, иқтисодий тарбия, иқтисодий тафаккур, билим, кўникма.

В статье рассматривается интенсивное внедрение в общество проводимых в нашей стране рыночных реформ, понимание и реализация их подлинной сущности, а также формирование у населения экономической культуры и освоение экономических знаний

Ключевые слова: учитель, ученик, экономическое образование, экономическое мышление, знание, навыки.

The article discusses the intensive introduction of market reforms in our country, understanding and implementation of their true essence, as well as the formation of economic culture and the development of economic knowledge among the population

Keywords: teacher, student, economic education, economic thinking, knowledge, skills.

Ўзбекистонда Кадрлар тайёрлаш миллий дастури асосида юқори малакали мутахассис кадрлар тайёрлаш суръатлари йил сайин такомиллашиб бормокда. Бу дастурни босқичма-босқич ва муваффақиятли амалга ошириш кўп жиҳатдан ўқитувчи фаолияти, унинг касбий нуфузини ошириш билан боғлиқдир. Давлат таълим

стандартлари бўйича кўзда тутилган иқтисодий таълим ва иқтисодий тарбияни такомиллаштириш, уни ўқувчилар онгига сингдириб бориб, иқтисодий тафаккурни шакллантириш муаммоси долзарбдир.

Ушбу дастурга киритилган вазифаларнинг сифат босқичига ўтиши, аввало, олий ва ўрта махсус касб-хунар таълими тизимида таҳсил олаётган талабалар билим ва малакаларига шундай талаблар кўядики, улар ишлаб чиқаришнинг қайси соҳасида фаолият юритмасин, Ватан тараққиёти, юрт равнақи ва халқ фаровонлигига астойдил хизмат қиладиган, фидойи, профессионал касб эгалари бўлишлари лозим. Чунки ҳар бир ўқувчи-талаба бозор муносабатлари ривожланиб бораётган бир даврда – уни ўраб турган иқтисодий воқеликни, унда кечаётган жараёни англаши, тадқиқ ва таҳлил қилиб, хулосалар чиқариш имконига эга бўлиши лозим. Бу эса ҳар бир фуқародан иқтисодий билимлардан хабардор бўлишини, уни амалда жорий қилиш йўлларини ўзлаштиришни тақоза этади.

Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегиясига мувофиқ “узлуксиз таълим тизимини янада такомиллаштириш, сифатли таълим хизматлари имкониятларини ошириш, меҳнат бозорининг замонавий эҳтиёжларига мувофиқ юқори малакали кадрлар тайёрлаш сиёсатини давом эттириш” бугунги кунда муҳим вазифалар ҳисобланади. Ўзбекистон Республикасида бозор муносабатлари шаклланаётган шароитда ўқувчиларга иқтисодий билимларни бериш ва уларда иқтисодий фаолиятни юрита олиш кўникма, малакаларни шакллантириш ўзига хос аҳамият касб этади. Иқтисодий билимлар асосида иқтисодий кўникма таркиб топади. Иқтисодий кўникма тушунчасини изоҳлашдан олдин кўникма тушунчасига тўхталиб ўтиш мақсадга мувофиқдир.

Кўникма - бу ўзлаштириб олинган билимлар асосида амалга ошириладиган ва амалий жиҳатдан мақсадга мувофиқ ҳаракатларга тайёрликда ифодаланган онгли фаолиятдир.

Иқтисодий кўникма – бу инсоннинг тадбиркорлик ресурслардан тежамли фойдаланиши, банк кредити билан ишлаш, пинхоний иқтисодиётдан сакланиши ва солиқ тўловларини ўз вақтида амалга ошириш, уй хўжалигини юритишда ҳисоб-китоб, янгиликларга интилиш ва жамият иқтисодий фаолиятидаги иштирокида намоён бўладиган онгли фаолиятидир.

Иқтисодий тарбия - ўқувчиларга иқтисодий билимларни бериш, уларда иқтисодий фаолият (оила бюджетини шакллантириш, оила хўжалигини юритиш, мавжуд моддий бойликларни асраш, кўпайтириш, улардан оқилона фойдаланиш, савдо-сотик муносабатларини тўғри ташкил этиш ва ҳоказолар)ни ташкил этиш кўникма ва малакаларини шакллантиришдан иборат бўлиб, умуминсоний тарбиянинг муҳим таркибий қисми саналади.

Шундай экан, иқтисодий тарбиянинг бош мақсади – ёшларда иқтисодий саводхонлик, иқтисодий онг, иқтисодий маданиятни юксалтиришдан иборатдир. Бу эса шахснинг камол топиш фаолияти воситасида аниқ иқтисодга боғлиқ, назарий билимлар тизими, шунингдек, иқтисодий билим, кўникма ва малакалар мажмуаси, ўрганувчининг иқтисодий онгига бевосита таъсир этишга имкон берувчи босқичларни амалга оширишдир.

Иқтисодий тарбияни ташкил этиш жараёнида – ўқувчиларга иқтисодий билимларни бериш асосида мамалакат иқтисодий [барқарорлигини таъминлаш](#), бозор инфраструктураси қоидаларига амал қилиш, ички бозорни сифатли товарлар билан тўлдириш, кичик ва ўрта бизнесни яратиш борасидаги фаолият жараёнида иштирок этиш кўникма ва малакаларини ҳосил қилиш, инсон меҳнати билан бунёд қилинган моддий бойликларни асраш, уларни кўпайтириш борасида қайғуриш туйғуларини қарор топтириш, иқтисодий маданиятни шакллантириш зарур.

Иқтисодий таълим иқтисодий тарбиянинг аҳамиятини янада ошириб, унинг самараси тадбиркорлик, ресурслардан тежамли фойдаланиш, банк кредити билан ишлаш, пинхоний иқтисодиётдан сакланиш ва солиқ тўловларини ўз вақтида амалга ошириш, уй хўжалигини юритишда ҳисоб-китоб, янгиликларга интилиш ва жамият иқтисодий фаолиятидаги иштирокида намоён булади. Мамлакатимизда олиб борилаётган бозор ислохотларининг жамиятга жадал татбиқ этилиши, унинг асл моҳиятини англаш ва рўёбга чиқариш ҳам аҳолида иқтисодий маданиятнинг шаклланиши ва иқтисодий билимларнинг қанчалик ўзлаштирилганлигига боғлиқ.

Иқтисодий ривожланишнинг ҳозирги босқичида таълим ижтимоий ҳаётдаги ўз ўрнини бутунлай ўзгартириб, иқтисодий тараққиётнинг асосий омилига айланади. Таълимнинг юксалган ижтимоий-иқтисодий аҳамияти инсон капиталини шакллантириш асоси сифатида майдонга чиқади. Ҳозирги замон иқтисодиётида бошқа ишлаб чиқариш ресурслари эмас, балки айнан инсон капитали ижтимоий ишлаб чиқаришнинг рақобатбардошлиги ва самарадорлиги асоси сифатида тан олинади. Билимлар асосий ижтимоий капиталга айланиши, билимларни ўзлаштиришдан кўриладиган нафнинг ўсиши шу билан белгиланадики, бундан мазкур товарни истеъмол қилган одам, бутун жамият ва аниқ корхоналар фойда кўради. Буларнинг барчасидан таълимни аралаш молиялаштириш, мазкур соҳада бозор муносабатларини ривожлантириш учун асослар келиб чиқади.

Иқтисодий кўникма ёшларнинг ижтимоий ва маданий савиясини оширишда, мамлакат ишлаб чиқариш кучларини ривожлантиришда, ижтимоий меҳнатнинг самарадорлик даражасини оширишда унинг улкан роли билан белгиланади. Олий таълим соҳаси ижтимоий маҳсулотни такрор ишлаб чиқариш жараёни билан ҳам бевосита боғлиқ. У иқтисодиётнинг барча тармоқлари учун малакали ишчи кучини яратишда ўта муҳим роль ўйнайди. Шу нуқтаи назардан иқтисодий кўникма инсонларининг меҳнати ижтимоий меҳнат турларидан бири ҳисобланади.

Шундай экан, малакали кадрлар тайёрлаш жараёнининг ҳар бир босқичида таълимни самарали ташкил этиш, уни юқори босқичларга кўтариш борасида муайян вазифаларни амалга ошириш лозим.

Олий ўқув юрти ўзининг юқори илмий савияси билан умумий ўрта ва ўрта махсус, касб-хунар таълимидан фаркланади. Фанни ўрганиш, фанда эришилган замонавий ютуқларни амалиёт билан боғлаш, долзарб муаммоларни аниқлаш, уларнинг ечимини топишга йўналтириш билан ажралиб туради.

Шунинг учун кўпроқ талабаларни ўйлашга ундайдиган, муаммоли вазиятларга асосланган дарс ўтиш методларини қўллаш муҳим аҳамиятга эга.

Таълим жараёнига янги педагогик технологияларни қўллаш борасида таълим кўпроқ мавжуд иқтисодий билимларни ўзлаштиришга қаратилса, олий таълимда эса кўпроқ ижодий изланувчанликка қаратилиши мақсадга мувофиқдир.

Ўқитувчи янги фанни ўрганишни ёки янги мавзуни ўтишни бошлар экан, албатта уларга тааллуқли, ахборотни қайта тиклаши ҳамда янги фанни, мавзуни ўзлаштириш учун асос ҳосил қилишини таъминлайдиган методларни танлаши зарур. Бунда шу ёшдаги ўқувчи, талабаларни қизиқтирадиган савол, *муаммоли вазият*нинг яратилиши уларни фанни, мавзуни ўрганишга қизиқишини ва фаоллигини кучайтиради.

Иқтисодий йўналишдаги фанларини ўқитишда муаммоли вазиятларга асосланган педагогик технологиялари (кейс стади, балиқ склети, лойиҳа, нилуфар гули, мунозара методи) дан фойдаланиш, талабаларни фикрлашга, муаммоларни ҳал этиш кўникмаларини ҳосил қилишга, кашфиётларга интилиш, ҳамкорлик ва шериклик сифатларини шакллантиришга, ўқитувчи томонидан берилган вазифаларни ҳал этиш режасини тузишга ва энг асосийси талабалар олдида қўйилаётган муаммони ҳал қилишга, уни мустақил муҳокама қилишга қодир қилиб таълим ва тарбия бериш имкониятини яратади.

Иқтисод йўналишига оид мутахассислик фанларини ўқитишда кейс стади технологиясидан фойдаланишнинг аҳамияти жуда каттадир. Бунда талабаларни мустақил ишларнинг турли шакллари бажариш жараёнида кейс бўйича аниқ турдаги ишлаб чиқариш жараёнидаги муаммоли вазиятларга тегишли бўлган топшириқларни бериш талабаларни махсус фанлардан эгаллаган билимларини чуқурлаштиришга ва мустақамлашга, махсулотни ишлаб чиқариш технологиясининг барча қирраларини ҳар томонлама чуқур ўзлаштириб олишга, ишлаб чиқариш шароитида юзага келадиган амалий – муаммоли масалаларни ҳал қилиш ва ҳаётий вазиятларни еча олиш кўникмаларини ривожлантиришга ёрдам беради.

Муаммоли вазиятларга асосланган педагогик технологиядан курс ишларини, битирув малакавий ишларини бажариш жараёнида фойдаланиш кимёвий ва озиқ – овқат технологияси соҳасида рақобатбардош мутахассисларни тайёрлаш учун замин яратади.

Мунозара методи жараёнида юзага келадиган баҳслашиш фикрлашнинг ифодаси бўлибгина қолмай, шаклланиб келаётган шахс ўзининг бирор нарсани ҳал этиш, мустақилликда катталар билан тенг ҳуқуқли эканлигини келаш эҳтиёжидир. Дарс жараёнидаги баҳс чоғида ўқитувчи таълим олувчилар билан баравар ҳақиқат изловчиси бўлиб ҳаракат қилади. Ана шу баҳсда у ўз билимини намойиш этади, кенг фикрлайди, фикрларни далиллар билан асослайди, бу фазилатлар эса таълим олувчилар ўртасида ўзаро катта ҳурмат уйғотади. Баҳс жараёнида ҳар бир таълим олувчининг «шахсий фикри», ўз мавқеини ифодалаш ва асослаш малакаси юксак кадрланади.

Иқтисодий ривожланишнинг етакчи омили инсон капитали эканлигини бугун ҳамма эътироф этмоқда. Бу омилнинг олдинги маррага ўтишининг куйидаги сабаблари мавжуд: **биринчидан**, замонавий цивилизация пост-индуриал жамият, ахборот, юксак технологик ва инновацион иқтисодиёт сари йўл тутаётганлиги, бу ҳол меҳнат фаолиятини тубдан ўзгаришга олиб келаётганлиги, меҳнатнинг ижодий тус олаётганлиги, билим бевосита ишлаб чиқарувчи кучга, ахборот эса ишлаб чиқарувчи ресурсга айланаётганлиги билан боғлиқ бўлса, **иккинчидан**, инсон капитали ролини ошиши, иқтисодиётда сифат жиҳатидан туб таркибий ўзгаришлар амалга ошиши, шунингдек хизмат кўрсатиш соҳасида ҳам инсон капитали ўрни ва аҳамияти юксалаётганлиги, бевосита инсоннинг ривожланиши билан боғлиқдир. **Учинчидан**, иқтисодиётда, ишлаб чиқариш муносабатларида, мулкка бўлган муносабатда бўлаётган туб ўзгаришлар инсон омили ва юксак малакали мутахассисларга бўлаётган талаб ва эҳтиёж кучайиб бораётганлиги билан изоҳланади.

Инсон капиталига қилинаётган инвестицияларнинг энг асосийси – таълим соҳасига мўлжалланган инвестициялардир. Аҳоли саводхонлигининг ўрта даражаси мамлакат тараққиётининг энг асосий кўрсаткичларидан бири ҳисобланиб, унинг ривожланиши ва барқарорлигининг кафолати ҳисобланади.

Таълимнинг иқтисодий функцияси ёшларни бўлажак касб фаолиятига тайёрлаш билан изоҳланса, унинг самарадорлиги ушбу мақсадни амалга оширишга ажратилган маблағ ва харажатларни қоплаши даражасидан келиб чиқади. Таъкидлаш жоизки, жаҳон глобаллашуви жараёнлари шароитида олий таълим тизимини ривожлантириш ҳар қандай мамлакатнинг иқтисодий ва ижтимоий тараққиётининг ҳал қилувчи омилларидан бири бўлиб қолди.

Ҳулоса қилиб шунини айтиш мумкинки, нафақат ўқувчи ёшларда балки ҳар бир шахсда иқтисодий тарбия шаклланган бўлиши керак. Чунки шиддат билан ривожланиб бораётган бозор иқтисодиёти даврида яшаётган эканмиз ер юзи аҳолиси сони кундан –кунга ошиб, уларнинг эҳтиёжлари ҳам ортиб борапти. Ресурслар эса аксинча камаймоқда, шу сабабли ҳар бир инсон ресурсларни асраши ва улардан оқилона фойдаланиш йўл-йўриқларини билиши керак. Иқтисодий тарбия, иқтисодий кўникмалар шаклланган инсонларгина оила, жамият, давлат иқтисодиёти ривожига ўз хиссасини қўша олади.

Адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги Фармони.// Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари тўплами. –Т., 2017. –Б.39.

2. Тожибоева Д. Иқтисодий педагогика. / Ўқув қўлланма. - Т.: «Fan va texnologiya», 2007. -242-б.